

Observatoriulu ese de doue ori in
septimana, mercuria si sambat'a.

Pretulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl.,
pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusa la casa
cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu
cu post'a in lăintrulu monarchiei
pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl.
— In strainatate pe 1 anu 10 fl.
său 22 franci, pe 6 luni 5 fl. său
11 franci; — numeri singuratici se
dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie său linia, cu
litere merunte garmondu, la prim'a:
publicare câte 7 cr., la adou'a si a
trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea
30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in
modulu celu mai usioru prin assem-
natiunile postei statului, adresate de
a dreptulu la Redactiunea Diariulu
Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 37.

Sibiu, 6/18 Maiu 1878.

Anulu I.

Propagand'a nationala.

(Fine.)

III. Pentru că se avem substratu, adeca do-
cumente cătu se pôte mai numerose despre scopurile
magiarismului, pe langa cele ce se audira in lumea
larga din sedintiele dietali unguresci dela 1 si 2
mai, trebue se mai reproducem cate-va eruptiuni
din diariile fanatice.

Acelasiu „Kelet“ continuandu in Nro. 95 cu
injuraturile sale contr'a episcopiloru catholici, cere
dela ei, că in scolele confessionali se nu mai suferu
alta limba, decâtu numai pe cea magiara. Aci apoi
Szathmáry mai minte un'a dicundu, că popii locui-
toriloru magiari din asia numitele orasie ale hai-
duciloru tienu predicatiune in limb'a rutena la
magiari de confessiune greco-resaritenă. Este inse
scitu din historia, că acele orasie dupa devastarea
loru prin resbelele turcesci si civili, fusesera colo-
nisate mai multu cu haiduci (odiniora militia teri-
toriale) de nationalitate romana si rutena. Totu
asia se plange „Kelet“, că ciangăii din districtulu
Brasiovului sunt tienti cu forti'a sub jurisdictiunea
popimeii sasesci; dara éra-si este cunoscutu, că in
anii acesti din urma tocma popimea sasésca a de-
claratu in acte publice, că e buna bucurósă că se
scape odata de ciangăii. Totu aci Szathmáry declara
susu si tare pe nationalitati de inemice (ellenségeiket)
ale magiariloru, pe care totusi magiarii le dadacescu,
le scalda in lapte si untu, le indopa cu carne de
gaina si cu colaci, si nu vedu că acele impingu pe
magiari la stare de cersitori, la nesciintia, si ca
se degeneréza prin ele; apoi incai déca nationali-
tatile aru fi multiamitorie, déca iaru iubi si s'aru
alaturá langa magiari cu recunoscintia pentru atât'a
generositate nebuna (?). Ele inse striga in tóta
lumea, că le magiarisamu cu fieru si focu. Asia aru
trebui s'o facemu, se'i magiarisamu cu forti'a, că
inca se aiba pentru-ce strigá.

In Nro. 96 Szathmáry continua a strigá că
din tiepa, că éca, magiarii se facu nu numai valachi
si slavaci, dara au inceputu a se si serbí, pentru-că
asia 'i spune in „Hon“ unu corespondente din
Chichind'a mare. De aci incolo „Kelet“ muștra si
pe dieta, si pe ministeriu, că de ce au prevediutu
pe anulu curgatoriu in budgetu numai 680,000 fl.
pentru scopurile magiarisarei in scóle, că-ci cu su-
musióra asia mica nu se pôte produce vre-unu

resultatu considerabile. In anulu trecutu erau votate
721,000 fl.; dara ce au fostu si acele in compa-
ratiune cu marele scopu alu magiarisarei? Se dice
cu adevratu, că budgetulu instructiunei publice are
se copere—numai o parte mica din spesele instruc-
tiunei publice, că-ci partea cea mai mare se copere
din veniturile bisericesci ale diverseloru confessiuni.
La acésta obiectiune inse raspunde „Kelet“, că
partea cea mai mare a scóloru confessionali mai
multu strica decâtu folosescu, si că aru meritá pe
deplinu că se fia derimate si asemenate cu pa-
mentulu (bizvást megérdemelnék, hogy lebontassanak
's a földdel egyenessé tétessenek).

Dupa tóte aceste „Kelet“ declara, că acésta
stare a lucruriloru nici de cum nu mai pôte remané
asia precum este, ci că insasi diet'a trebue se'i
caute cura radicale, se schimbe câte-va legi, care
sunt prea preste mesura liberali spre daun'a inte-
resseloru magiare, că-ci magiarii au fostu prea
lasatori si iertatori, nu sunt destulu de nationali,
nu le pasa de viitoriulu loru. In fine „Kelet“ nu
e indestulitu nici cu pt. 10 din program'a opostiunei
reunite, care prevede reforme in instructiunea
publica.

Pre candu scriamu aceste, nu vine totu „Kelet“
Nro. 105 cu unu articolu reproducu dupa diariulu
„Szolnok-Doboka“ dela Desiu, din care aflamu că
in adunarea municipale din 25 aprile a. c. a co-
mitatului de acelasiu nume dnlu avocatulu Gavriilu
Manu cunoscutulu aparatoriu alu dreptatii si alu
drepturiloru nóstre nationali, insocitu de dd. adv.
G. Stetiu si Augustinu Munteanu ne mai potendu
suferi urg'ia si despretiulu la care este supusa
limb'a nóstra in acele regiuni ale Transilvaniei,
luandu legea de nationalitati a mânia, facu motiunea,
că v-comitele acelui municipiu se fia obligatu a
respecta acea lege, adeca a duce afacerile sale
oficiali cu comunele romanesci si cu notarii loru
numai in limb'a romana. Acésta motiune produse,
dupa cum arata chiaru susu-citatele diarie, scandalu
publicu si discussiuni fierbinti din partea magiariloru.
Celu de antaiu care se scolá asupr'a romaniloru fu
inspectorulu regescu Lieber Jozsef (dupa nume,
germanu seu evreu?). Acesta dupa ce fantasá
multu asupr'a miscariloru panslave din Ungari'a,
cutedia se afirme, că de candu a venitu elu in
Transilvani'a, au avutu ocaziune se afle totu ase-
meni tendentie la romani, apoi mai avu fruntea se

dica, ca romanii cu slavii vreau se impartia tier'a
si ca gravitédia in afóra, cu alte cuvinte, că ro-
manii sunt tradatori de patria. Deci acelu Lieber
esi cu propunerea, că comitatulu se céra dela dieta
anullarea lezei de nationalitati, se invite in acelasiu
timpu pe tóte comitatele din tiera, că se céra des-
fiintierea lezei.

Dlu G. Manu indignatu din adenculu sufletulu
de atáta cutediare replicá inspectorulu: Esti strainu
in tier'a nostra, nu-i cunosci impregiurările, ca-ci
altmintrea n'ai fi esitu cu propuneri de aceste.
Acum se aruncara asupr'a lui G. Manu alti doi
membri, anume Vass Imre si Gyárfás Ferencz cu
insulte si calumnii demne numai de ei, adaugundu
că romanii carii ceru respectarea limbei si a natio-
nalitatiei loru in afaceri publice si in scóle, sunt
omenii cei mai nerusinati, éra spre a-si justificá
acea insulta nerusinata, Gyárfás esi cu minciun'a
piramidale, că in staturile nordu-americanes nu e
suferita alta limba, de cătu numai cea angla. Dlu
Stetiu protestandu asupr'a aceloru impertinentie, se
incurcă in alte dispute cu v-comitele, la care se
alaturara alti vrasmasi ai limbei romanesci. In fine
inse si comitele supremu luandu cuventulu declará,
că in cătu pentru notarii de cercuri, elu insusi a
demandatu, că aceia se-si faca raporturile in limb'a
magiara, că-ci elu asia intielege legea de nationalitati
din anulu 1868. Dupa aceste puse motiunea lui
Manu la votu, care firesce cadu; puse si pe a lui
Lieber, care cadu asemenea, că-ci numai pucini se
scolara in favorea ei.

Dupa tóte acestea „Kelet“ in Nr. 106 comen-
tandu dupa manier'a sa perfida motiunea lui Manu,
néga cu impertinenti'a sa cunoscuta, că ar esiste in
Ungari'a si Transilvani'a o singura comuna roma-
nésca, decâtu că esistu totu numai comune magiare,
ai caroru locuitori inse vorbescu limb'a romanésca;
si apoi nu'lu prinde rusinea se se provóce érasu la
ciangaii din Moldov'a, la o mana de ómeni rataciti
printre Carpatii resariteni, pusi in comparatiune cu
trei milióne de romani. „Kelet“ mai amerintia si
cu desfiintierea lezei de nationalitate, la care si asia
nimeni nu mai tiene nimicu; in fine „Kelet“ in-
sulta si pe corpulu intregu nationale romanescu din
Romani'a dicundu, că mânia-poimane nu va mai fi
nici acolo una singura comuna romanésca, că adeca
Romani'a va cadea sub jugulu Rusiei? In acelu casu
nu avem se fimu profeti, pentru că se predicemu

Foisiór'a „Observatoriului“.

Viera Sassulici.

(Urmare si fine.)

Dupa acésta urmă acus'a din partea procurorului
de statu, la care a respunsu avocatulu acusatelu Alex-
androff, că aparatoriu alu ei intr'unu modu demnu
de avocatii celebrii din Europ'a apusena. Partile de frunte
ale acestei aparari sunt:

„Dvoștra cunósceti istori'a clientei mele. Ea a
petrecutu doi ani in arestu numai pentru-că a fostu
suspiunata; tempulu dela 18 până la alu 20 anu alu
vietii — anii juniei, in cari junele incéta de a fi copilu,
si se apropie de anii maturitatiei, in cari are cea mai
mare capabilitate de a primi tóte impressiunile, ale
caroru urmari remanu neuitati in tóta vietá, in cari
vietá i-appare inca nemaculata, pentru copila acesti
ani sunt cei mai frumosi, tempulu amorului, tempulu,
candu ajunge la consciintia, că este femeia, că pôte
deveni mama; tempulu candu se insufletiesce de totu
ce e sublimu, tempulu, la care cugeta si mai tardiu, că
mama, că matróna. Dvoștra ati si intielesu, in ce pla-
ceri si-a petrecutu dsiór'a Sassulici anii cei mai frumosi
din vietá! Doi ani nu si-a vediutu mum'a, rudele,
nici cunoscutii; arare-ori numai i-se comunicá, că a
venitu mama-sa la dens'a, ca o saluta insciintandu-o
ca toti sunt sanetosi. Fóra ocupatiune! Tóta omenimea
se concentrá in persón'a pazitoriului care i-aducea de
mancare. Monotoni'a acésta nu érá intrerupta de cătu
prin sentinel'ale, care se preamblá in susu si in diosu si,
privindu câte-odata pe feréștra, strigá: nu ti-ai facutu
ceva reu dsióra? . . prin zuraitulu incuietoriloru, prin
lovirea de puscii candu se schimbau sentinelele si prin
baterea unisona a orologiulu de pe fortaretia Petru-
Paulu; cu totulu totu ferita de comunicatiune cu ómeni!
Nu esista nimicu, nici pentru amicitia, nici pentru iubire,
numai simpatia provocata prin consciintia, că in drépt'a
si in stang'a se afla soci, cari asemenea si petrecu dilele

in carcere. In dsiór'a Sassulici se deșteptá in singu-
ratate iubire cătra fia-care captivulu politicu, si de atunci,
fia-care criminalistulu politicu este pentru dens'a unu
sociu, reamintindu-i esperienti'a si impressiunile vietiei
ei de odinióra.

Trecura doi ani. Ea fu eliberata din arestu,
fiindu-că nu erau motive de a o preda justitiei. Elibe-
randu-se nu i se spuse celu pucinu: „dute si nu mai
pecatu!“, tocma pentru ca nu i-se poté imputá nici o
crima. I-se dise: „Mergi!“ Unde? — Muma-sa o
primi cu bucuria; Vier'a érá numai de 20 de ani, prin
urmare tenera inca. Mum'a isi mangaia copil'a: Doi
ani de grea nenoróire, multiamita lui D-dieu, au tre-
cutu. Vomu merge la tiera; acolo te vei recrea.“ Trecu
diece dile in visuri si cugetari. De-odata se presenta
unu oficieru de politia: „Amu ordinu, dise elu, se te
arestezu si se te ducu in inchisóre provisoria!“ — „Eu
nu sunt complice la niciunu procesu. Cercetarea in
contra mea este sistata.“ — „Ast'a nu potu se o sciu!“
— Trecu 5 dile. Vier'a se afla in arestu provisoriu. —
Intr'o di i-se comunicá, ca acusi va fi transportata. —
„Cum? me voru transporta? Astépta pucinu! Nu
am nimicu la mine. Permeteti-mi se avizezu rudeniele.
De siguru este o neintielegere. Concedeti-mi se remanu
baremi o di inca.“ — Este imposibilu. Legea ordona
asia! Vier'a imbracata cu o haina, trebui se plece,
precumu comandá legea. Pana-ce caletoriaru cu calea
ferata, inca totu érá de suferitu; dupa-ce inse a fostu
necessitata a caletorii cu post'a, insocita de doi gendarmi,
Vier'a simtia frigulu binisioru. Unu gendarmu se
desbraca de jocu si acopere pe arestant'a. Ajunsa
in Krestzy fu dusa la politia, de unde i-se dise: „du-te,
dta nu esti arestanta, ci libera. Pórta-te bine si in
fia-care sambata se te presentedi la politia.“ — Dar
incátrău se mérga Sassulici? Ati auditu ce avea la
sine! O rubla, o scutula cu confecturi si o carte
francesa. Acestea erau midilócele de care dispunea
densa. Din Krestzy ajunse la Twer, de aici la Salgatici
pe urma la Chaskow. Asia ea incepu a duce o vietá de
nomadu. A fostu supusa la diférite investigatiuni. Fu

incarcerata. In fine isi uitara de ea. — Scapandu că
prin urechile acului ajunse la Petruburgu, apoi la Pens'a,
unde a cetitu intemplantia lui Bogoljucoff. — Nu me
voiu incerca se ve espunu istori'a nuielorulu in lega-
mentu cu caus'a clientei mele. Că-ci atunci ar trebui
se ve tienu o dissertatiune prea lunga. Istori'a nuielo-
loru isi are inceputulu intr'unu trecutu departatu. Ve
voiu spune numai istori'a nuielorulu din tempulu din urma
alu existentiei lor. Sassulici apartiene generatiunei
nóue. Ea ajunse la cunoscintia eului propriu pe
candu nuiéu'a apartienea déjà la trecutu. Noi inse,
cari apartienemu generatiunei vechi, ne potemu rea-
minti fórté bine tempulu, candu nuiéu'a érá dómna
omnipotentă, care durá până la 17 Aprile 1863, —
timpulu, candu nuiéu'a domniá in scóla, in grajdulu pro-
prietariloru de domenii; candu se folosea in casarme, in
administratiunea politiana, de candu domnirea ei érá in
flóre. Pe atunci curgea si faime, că in comane singu-
ratiche nuiéu'a se puneau in legatura cu unu mecanismu
englezu, si astmodu se folosea la anumite ocaziuni.

In legile nóstre civile si criminali multe pagine
sunt impestriate cu batái de nuiel, de biciu si de
cnuta. Dar' sosi marea di de 17 apr. 1863, diu'a ono-
mastica a inaltului nostru monarchu. In diu'a acest'a
nuiéu'a intrá in domeniulu istoriei. Pedéps'a corporala
se sterse; batáile cu biciulu si vergi fura inlaturate.
Domnirea nuieliei inse n'a fostu delaturata cu totulu.
Căti-va reprezentanti de ai poporulu erau ingratiati,
ce facia voru luá lucrurile dintr'o data fóra nuiel. Cum
se va poté lipsi Russi'a, carea istori'a si marimea sa
avea a o multiamí nuieliei, cum se va poté lipsi de
acestu elementu nedespartitu? — Nuiéu'a fu delaturata.
Se mai pastrá numai pentru casuri exceptionali, remase
că clironomia a unei institutiuni mórté. Candu se intro-
ducu la unu poporu anumite institutiuni, cari sunt de
natura a radica spiritulu lui si demnitatea omenésca,
atunci, aceste institutiuni se desvóltă cu rapediune. Si
éta, 14 ani dupa-ce s'a stersu pedéps'a de nuiel pentru
toti individii, cari apartienu starei privilegiate, in curtea
arestului preventivu unu arestantu politicu este con-

cu cea mai mare probabilitate, că diu atunci nu va mai exista în Europa nici macar una comuna magiara în sensul celui întors al agitatorilor fanatici din Clusiu și B.-Pesta, ci voru fi toate sursă rusă sau nemtească.

Dupa aceste informații date lectorilor despre propagandă magiara, ne vom întoarce la argumentele lui Réthy Lajos, începând cu cel de antai istoric de fantasmă.

Dela sinodul arhiepiscopesc gr. or. transilvane.

(Urmare.)

Sibiu, 4/16 Mai 1878.

Multe s'ar putea vorbi la acest incident și preste totu la scenele petrecute în această memorabilă sesiune a sinodului arhiepiscopesc, ale cărui desbateri decurseră cu o vehementă polemică, pe carea mai că nici un stenograf nu le-aru putea desena cu sange rece și cu obiectivitatea la carea mă reflecta un stimabil d-nu deputat cu privire la raportul meu din Nr. trecut; și într-adever, că este foarte dureros când un raportier diaristic conscientios și neparțial, vrendu nevrendu trebuie și el tocmai cu această consecință se iese din impasul obiectivității, precum o pesteră această respectiv deputat în discursurile lor și în modulul cel mai neconvenient, ca se nu dicu chiar ne-qualificabil și deositoriu pentru demnitatea unei corporații morale bisericești, cum este venerabilul sinod arhiepiscopesc.

Nu raportierul carele are datorința morală a fi interpret conscientios celor petrecute și a descrie fidel într-un diar de publicitate toate, sau macar celea vedute cu ochii și audite cu urechile acolo, mai respicatu: nu raportierul nici publicul spectator din galerie este de inovat, pentru că deputatii aleși de popor și trimisi în sinod ca să reguleze în buna înțelegere și concordanță afacerile arhiepiscopice, la discușiunea aceloră nu se marginesc a fi obiectivi, ci conduși de alte scopuri și tendințe subiective prin graiul viu și cu emfază negenată rostesc în audiul publicului spectator cuvinte, cari diu numai obiective nu sunt; și apoi celea rostite prin cluburi secrete și conferințe asie numite confidentiale — la cari firesc numai raportieri confidenti de ai aceloră au loc — nu strabatu mai departe.

Premiindu acestea, cu indulgență stimabililor lectori ai acestui diar, trecu la continuarea raportului meu — se înțelege obiectiv, asie precum și celea discutate în ședința publică au fost de obiective și anume:

1. În ședința a VII-a dela 11 Mai a. c. după ce se autentică protocolul ședinței precedente, și după ce președintele arhiepiscopu puse întrebarea: de ce cineva are să facă vre-o interpelațiune sau motiune înainte de a se începe pertractarea obiectelor puse la ordinea zilei? — deputatul Visarion Romanu după o motivare scurtă și obiectivă, cumă considerandu mai multe împrejurări anormale de stagnațiune în organismul bise-

ricei și respective alu Metropolei noastre; considerandu că supremă corporațiune bisericească, adevăratul congresul național de atâți ani neîntrerupt, fu conchiamat la timpul său de parintele Metropolit după toate formele prescise în stat. organic, și prin regimul de stat înținerea aceluia fu numai decât interzisă; considerandu mai departe gravele motive și altele, precum și această împrejurare, că nici consistoriul metropolitan ca foru de supremă instanță apelativă, de multu nu s'a întrerupt spre a decide asupra cauzelor ce de ani jucu neresolvite, a făcutu propunerea:

„Ca sinodul pentru vindecarea acestui reu se enunție necesitatea de intervenire urgentă în înțelegere și conlucrare cu președintele arhiepiscopu și metropolitu, și se întreprindă totu pași necesari la locurile competente, spre care scopu se se alege o deputațiune de trei membrii din sinodul sinodului, carea înținându-se cu altele asemenea și totu spre acestu scopu din partea sinodelor eparchiale de Aradu și Caransebeșu alese deputații, toate trei la oală se dea parintelui Metropolit totu sucursul posibil la delaturarea pedecilor în modulul cel mai convenit și leal.”

2. Imediat după această motiune deputatul și totodată protonotariul sinodului Eugenu Brote insinua și citește o altă motiune tiesută cu nisele motive, mai bine invective fabricate firesc în clubul preinsei partide regenerațiune, cari nu numai ca printr'un firu roșu, ci oblu erau atințite asupra venerabilei persoane a parintelui arhiepiscopu și Metropolitu președinte Mironu Romanu și prin cari motive aretandu propunatoriul în ședința publică icônă cea mai tristă a situațiunei anormale, în care geme arhiepiscopă și multe de toate anomalii de cari patimesc organismul internu și esternu bisericesc, școlar și economico-financiar, spre vindecarea acestui reu imensu, pe care 'lu atribue capului conducător alu arhiepiscopesc, va se dica de dreptul arhiepiscopului președinte, propune absurdul:

„Ca până ce această stare anormală, până ce anomaliile și mai scie D-dieu câte toate rele li se nelucesc celor din clică regenerațiune sistematică organizată și disciplinată în conspirațiune și exploatarea scopurilor meschine; apoi continuandu totu cu până ce asta și până ce ceeaaltă și erasi până ce cutare și de repetite-ori totu până ce și până ce — scotiundu ghiară pisice din sacu is manifestă sublimă și nobilă dorință, că veneratul sinod arhiepiscopesc, „până atunci se se dechiare în permanentă,” până cându toate formalele și evidentele gravamine și levițele cuprinse în motiune nu se voru constata și delatura încă în decursul acestei sesiuni.”

Acesta, nici mai multu nici mai puțin este genuinul și obiectivul? cuprinsu și modu sublim alu motiunei dlui deputat și protonotariu sinodal Eugenu Brote, și de ce un raportier diaristic colorat din fundul galeriei desu îndesate de publicu auditoriu de felurite clase, ma chiar din elevii se-

damnatu la aceeasi pedepsă de nule. Evenimentul acesta n'a putut rămâne secret. Diariile se folosiră de materia și împrejurarea acestă a fostu primul motor pentru faptă acuzată. Scurtă novela diaristică, ce-i veni a mana, produse o impresiune scuduitoare asupra ei. Unu omu, care după cultură, educațiunea și convingerile sale nu cunoscă nădu, care aplicarea acestei pedepse dediositoare n'ar fi putut-o suferi nice la alte persoane, acestu omu a trebuit să o suferă însuși. — Sassulici n'a judecatu infamă pusa asupra lui Bogoljuboff din punctu de vedere juridic, ci după ceea ce-i dictă animă sa. Acestu punctu de vedere nu i-permîtea să se împacă cu pedepsă delinquentului. — Bogoljuboff se condamnase la munca silnică pentru o crimă politică, pentru participarea la demonstrațiunile politice de pe piața catedralăi Kasa. — Atunci simțiau cu totu compasiune simpatetică cu junii, cari isî nimiciră puterile juvenili cu atâtă usurintă. Legea fusă aplicată cu strictetă convenită. Când se comite vre-o crimă din partea unui individ, crimă aceea, nici cându nu pôte ascunde privirilor publicului aceea ce este bun sau reu în individ. Junii acesti-a erau onesti, inteligenti și simpatetici, toate aceste calități provocară simțitul de compatiție. O crimă politică difere de altele prin aceea, că ceea-ce astăzi se considera de crimă mane pôte trece de o virtute patriotică. . . . Sunt excepțiuni, anume cându o crimă de stat se comite pentru scopuri particulare, egoistice; dar aceste sunt rare. Bogoljuboff a fostu declarat lipsit de toate drepturile și condamnatu la munca silnică. Acestă este ună din pedepsele cele mai aspre impuse de legislațiunea noastră. Pedepsă acestă se pôte aplică la foarte diferiti criminali: la talchiarul care rapese coronă, la hoti, la criminali de stat, și totu acesti-a, mana în mana, trebuie să petreacă ani întregi la munca silnică. — Există înse o sferă, facia de care legea remane foră putere, cându ori-ce complanare este o injurie: sferă a capacității spirituale și morale. A complană sferă acestă este curat prestupție. Acestă e punctul de vedere din care a judecatu Sassulici pedepsă lui Bogoljuboff;

din acestu punctu de vedere, ea n'a putut de câtu se se irriteze. Bogoljuboff n'a fostu consangenu, nici amiculu său cunoscutulu densei; ea, nici nu l'a vedut nici odată. Dar . . . că se se revolte cineva vedindu tabloul unui individ maltratat și dediositu moralicesc, este ore condilia sinequanon se fia soră, femeia sau amanta respectivului? Bogoljuboff a fostu pentru această Sassulici unu criminalist politic. Elu a fostu istoria trecutului ei propriu, istoria migrațiunei ei foră nici-unu scut prin Rusia, în fine, istoria animei sale proprii, care se simția ofensată. Acusată n'a lucratu nici din egoismu nici din alte motive personale; ea n'a dorit nici averea nici bunulu altuia, n'a avut se si resbune vre-unu amant; prin faptă ei nu si-potea castigă nici-unu folos pentru sine; ea se făcu aperi-torea unui maltratat necunoscut; ea încercă pedepsirea unui act de violență nelegiuit, foră a reflecta la sine și la urmările, ce va avé această pentru densă.”

Președintele reasuma pe scurtu acuză și apărarea. Juratii se retragu, se consulta și, reintrandu în sală, anuncia verdictul, că Viera Sassulici nu este vinovată.

Unu sgomotu surd de aplauze resunara în sală intră, și că fulgerulu strabatu afără pe strade, unde așteptau sute de studenți. Se escă unu tumultu înfricosiat. Polită pași la midioloc, că se imprasthia multimea; se audu două puscături . . . unu studentu cade mortu, o femeie bețana cade ranită. Viera fu acompaniată de gendarmi până acasă; a două di a disparut din domiciliu ei, cum? și în ce mod? nu se scie. Ascunsu-s'au densă, sau dora era se afla în mană de fieru a politiei: este o enigmă.

Fia cum va fi: Viera a resbunatu nedreptatea și despotismulu, vrendu se radice flămură libertății. Prin curagiulu ei a mai adus unu frumosu margaritaru la coronă nestimată, impletită de alte brave antecesore, martire a le libertății!

Petra-Petrescu.

minariului teologic-pedagogic, — împreună cu acesta toate le aude, după a sa nepretențioasă părere și modestă judecată nu le pôte califica de altu indemn, decâtu absolutu numai de o intențiune reutată și prostituțiă. —

Foste superflu ori-ce comentariu la această aparițiune, că-ci omeni de bine, de animă și consciință curată voru să judece, ce însemnă a fi pecatosu însuși cineva și a si spala pecatele cu pielea altui, în alu caruia ochi vede lomurile, și în alu său nu vede bîrnă; voru judeca ce însemnă: cându acei frați întru Christos, cooperați la altariul Domnului și colegi în funcțiunile spirituale eclesiastice în facia se arată buni, blândi și cu simțiminte nobili, mană și bîrnă bine la măsă ospitală, și în dosu nutresc și fauresc planuri deabolice, cu cari isbesc de sub tufă clăburilor secrete conspirațiune de formală dejosire și prostituire. Ei, și cine nu cunoscă proverbiulu romanului de „ține minte,” apoi diu evenimintele alegerei de Arhiepiscopu și Metropolit dela 1874 nu disparu curundu din memoriă celor înșetosiți de gloria și putere domnită.

Aparitiunea și manifestațiunea această — și și nimicu altă este effluțiă a acelei aspirațiuni de gloria nesuccesă, pe carea omeni malcontenti nu o potu uita usor. Și ea au fostu intempestivă de cel mai satisfactoriu resensu din partea parintelui arhiepiscopu și metropolitu, președinte alu sinodului, carele cu sange rece, și și categoric și resolutu, respinse toate insinuațiunile incriminatoire, că basate pe nise presupuneri cu totulu nefundate, dechiarandu, că pre cându în contra propunerei prime facute de deputatul Visarionu Romanu, în câtu privesc competente, crede că nu ar fi la loc aici, adevărat în sinod, de altmîntrelea în câtu privesc formă și meritulu ei, nu are nici o excepțiune în contra aceleia.

Dar a două propunere a dlui Brote nu o pôte considera de altu ceva, decâtu numai de unu atentat reutatosu, care a tîntu oblu în contra persoanei lui, pentru care exprimandu si adencă sa părere de reu, a dechiaratu sus și tare în facia sinodului și în audiul publicului numeros din galerie și din ambitu, cumă elu va descoperi considerațiunile de ingrigiri și motivele de banuși, cari sunt adevărată cauză a stagnațiunei subversante în organismul bisericesc din gremiul consistoriului arhiepiscopesc, și prin cari descoperiri multi dintre deputatii sinodali, ba chiar și cei ce nutresc asemenea presupuneri, se vor convinge spre deplină lor desamagire, cumă nu elu, ci altii, cu totulu altii, au cauzat și cauză afirmată stagnațiune.

În firul acestora apoi sinodul condus de consciință demnitărie sale, respinse cu majoritate mare de voturi cererea de a se pune numai decâtu la ordinea zilei ca urgentă motiunea deputatului E. Brote, ci o transpuse în nesu cu a două motiunea deputatului Visarionu Romanu, comisiunei concernente spre studiere și dare de opinie în ședința a proxima.

Dar ce se vede, după svercolire și fermentațiune în dreptă și în stîngă — contingentulu deputatilor sinodali mereu încep a se rari, că-ci unii dintre deputati de coloră acuzi espresa acuzi ambigua, mi-se camu absentara, și asie capatandu sinodul alta fisonomie, în ședința de ieri și și, careia i premerse ună secrete ingusta, infatișandu-se și dlui Eugenu Brote, carele cu multi partizani ai sei absentase dela alte două ședințe precedente, și opintindu-se prin cuvente molcomitoare și se datărie a si repara argumentele motiunei sale, o revocă puru și simplu.

(Va urma.)

Dreptul de asociatiune și de adunare.

Noi amu mai întretinutu pe on. noștri lectori cu oresi-care cercetari asupra sublimului dreptu daruitu dela D-dieu omului că ființei supreme între fapuri. Ocașiunea ni se dete în erna trecută, pre cându comunicaseram faimosă ordonanță a ministrului Colomanu Tisza, prin care densulu strînsese acelu dreptu ddiescu în curele. În Nr. precedente aratandu, cumă acelasi dreptu fu luat în desbateră la dietă Ungariei în cursu de trei zile, observaramu totu-odată, că acelea desbateri sunt de importanță supremă mai alesu pentru noi romani, cari ne simțim ferecati, adevărat strînsi în cercuri de feru la totu pași noștri, despre ce avem documente ne-numerate cunoscute nouă toturor, în câtu mai că ar fi de prisos a le înprospeta și la locul acesta. Totuși, după-ce veduram, că chiaru si 129 deputati din camera actuală a Ungariei, care trece de reactionară, în discușiunile din 9, 10 și 11 Mai au pusu acelu dreptu alaturea cu viața, ne

ținemu de a noastră datoră a ilustra și aci cu câteva exemple cumplită presiune la care este supus dreptul dumnezeiescu alu poporului nostru că ămeni, că romani, că christiani de cutare confesiune, că cetățeni ai statului, că membrii ai vreunui municipiu ori comune, în fine tocma și că cunoscuți cu alți cunoscuți, amici cu amici, înca și consangeni cu consangeni. Ne sunt necesare câteva exemple, pentru-că lectorii se aiba la ce se aplice teoriile dreptului asociațiunei stabilite de multu în Europ'a civilisată, desvolate asta-data și în diet'a ungurésca; ne sunt necesare, pentru că se cunoscemu cu atătu mai limpede immens'a distanția care există între acelea teoriile de dreptu și între modalitatea aplicării lor la poporul românesc; ne sunt necesare, pentru că lumea civilisată, poporale libere se 'și faca idea justă despre greutatea jugului politicu, sub care gememu noi până în dio'a de astadi. Dupace vomu premite acelea exemple, vomu trece la desbaterile parlamentare atinse mai în susu.

În cei 10 ani din urma la ocasiunea periodelor electorali s'au potutu aduna în libertate deplină, adesea desfrenată, membrii de toate partidele, sute și mii, în sale și sub ceriulu liberu. Din contra, cetățenii statului de naționalitate română în mai multe ținuturi au fostu opriti prin forția dela adunări, era asia numitele conferențe electorali foarte modeste, compuse numai din câte 2—3 sute barbati conveniti din țier'a întreaga, s'au potutu ținé numai după întemplinare de greutatea ne mai audite în alte staturi, și chiaru după învingerea aceloră, numai că din gratia speciale și că pe furisii, că în seculii persecutiunilor religioase, pre cându și servitiulu ddieescu se ținera în locuri subterane, în pesceri, în catacombele mortiloru.

În 1868 se intentase procesu criminalu la multi individi din Blasiu, pentru-că suferisera că tenerimea se'si serbedie Maialele, cu care ocașiune isi aduse aminte și de dio'a emancipării din 3/15 Maiu 1848, precumu isi aduce amente și serbedia cu mare solemnitate în fiacare anu poporul magiaru dio'a din 15 Martiu 1848, dio'a din 21 Maiu 1849, adeca aniversari'a, în care insurgentii luasera cetatea Bud'a dela austriaci, apoi dio'a spendiurării celor 11 comandanti la Aradu, dio'a spendiurării celor 4 ardeleni în anulu 1855 și altele multe. În acelu anu 1868 era p'aci se arunce în temniția înca și pe canoniculu prepositu Vas. Ratiu, trecut pe atunci de ani 85 și pe langa aceea asurditu mai de totu din caus'a betranetiloru; și deca blasianii scapara atunci de temniția, avura se multamésca numai augstei persoane a monarhului, care după primii suplicele înaintate în acea cauza de către romanii din câteva comitate, luase de scurtu pe ministrulu respectivu, că se se abata dela politic'a vendettei. Ministrulu cătrănită era se'si dea dimisiunea, deca Franciscu Deak nu l'ar fi ținutu în freu dicându'i se se moderedie. Vendett'a înse ajunsă pe blasiani în 1876, cându li se amerintiă cu închiderea și spargerea școleloru, deca voru mai cutedia se serbedie Maiale, se mai vorbésca de 15 Maiu; li s'au interdisu totuodata ori-ce alte adunări de distracțiune, în cătu nu mai cutédia a face nici macaru asia numite baturi.*) Totu camu pe atunci se întemplantă în unele comune din districtulu Fagarasiului spargerea prin forția politienésca a ospetieloru și jocului la nunte.

Junimea română luându-se după exemplulu junimei de alte naționalități, începuse a'si forma și ea pe ici pe colea societati de lectură, cu ce fonduri? Dv. le cunosceti: picături de apă. Câte unu pretestu de nimicu, unu usioru escesu tenerescu, câteva frase sunatorie esite din pen'a vreunui teneru infocat, în fine o denunțatiune perfida a vreunui diariu din Clusiu ori B. Pesta au fostu prea de ajunsu, că câteva societati de acelea se fia înjunghiate una după alta.

Maiestatea sa Monarhulu nostru a voit, înca din anii juniei sale, că și poporul românesc se'si învătésca literatur'a; era pre cându era de ani 30, a datu porunca formală guvernului transilvanu, că se conchiame o comisiune românească la Sibiiu, care se se ocupe înadinsu numai de literatur'a românească, ceea ce se și întemplantă în Octobru 1860. După unu anu apoi Mai. Sa binevoi a confirma statutele asociațiunei transilvane pentru literatur'a și cultur'a poporului romanu. De a mai fostu și de mai este în tota Europ'a vreo societate de cultură, ale carei lucrari se fia, pre cătu de serioase și folositorie, pre atăta și calme, paciuite, leali și patriotice în celu mai strinsu întielesu alu cuventului, apoi aceea este Asociațiunea transilvană. Cu toate acestea, dv. sciti ce era se patia acea

societate după adunarea generală dela Nasaudu, nici-decumu nu din culp'a sa, că-ci ordinea bună în ședințele publice fusese de modellu, ci numai pentru manifestatiunile unor ămeni teneri, facute sér'a, la altu locu de distracțiune, între mancară și beuturi. P' aci era se'i franga gătulu.

Dara scandalulu de inferatu dela A. Juli'a din 1876 cine nu'l cunósce? Pre cându de es. magiarii mergu și isi petrecu în companii întregi, cu familii și fôra de acelea, vreo 5—6 romani se ducu și ei sér'a în locuinti'a unui avocatulu amicu alu lor la unu pacharu de vinu, că-ci nu se vediusera de multu. Complotu este! scrie unu spionu din Alb'a la Clusiu. Complotu se descopere, alérge fanaticulu redactoru alu diariului „Kelet“ la Alb'a, și apoi în urmarea acestoru obraznicii se incingu investigatiuni și spionagi prin tota țier'a, multu mai afurisitu și mai gretiosu decâtu în periodulu absolutismului. Arestările și calcarile teroristice de locuinte, urmate după aceea la Deva, în munti, pe câmpia etc., ve sunt în memoria prospeta.

Chiaru și pe terenulu religiosu suntemu ferecati în lăntiuri. Actele sinodului din Gherl'a anulate, Blasiulu cu toate congresele și sinodele sale ținutu pe grataru ferbinte. Congresu rom. gr. res. nu se pôte aduna. Oradea nici macaru unu sara cutiu de consistoriu plenariu nu pôte avé. Într'o diecesă gr. res. rom. consultatiunea canonică legală a credinciosiloru s'a spartu prin comisariu politienescu.

Ce sunt romanii? Vite necuvențatôrie? Înca și vitele se aduna în turme, ciurde, „ciopóra“, stave etc. Până cându acestu sarcasmu ardietoriu asupra drepturiloru omenesci?

Dara se trecemu acuma la respectivele desbateri parlamentare din Ungari'a.

Transilvani'a.

Sibiiu. (Maiale. Aniversari'a.) Dilele din 3/15 și 4/16 Maiu au fostu din cele mai senine și frumoase, întocma precumu asigură betranii că fusesera a le adunarea națională în eternu memorabile din a. 1848 ținute pe șesulu dela Blasiu. Locuitorii acestei cetăți s'au și folositu de acelu timpu frumosu. Luni dem. în 15 a esitu tenerimea dela școlele evang-sasesci în vecin'a Dumbrava (jungen Wald), unde apoi au concursu unu mare numeru de locuitori cu familiile lor.

Pe aceeași di junimea română reprezentată prin dñii Liviu Branu de Lemeni, Iuliu cav. de Pusiciariu și Petru Dragiciu invitara pe familiile romane și pe alți locuitori și ospeti de distincțiune, între carii mai multi deputati dela sinodu, la o convenire socială, spre serbarea aniversariiei dilei de 3/15 Maiu 1878 în pavillonulu din grădin'a lui Hermann. Solemnitatea se deschise prin unu discursu istoricu bine sentitu, rostitu de junele juristu L. Branu de Lemeni, după care urmă unu duettru executatu de tenerii noștri cu multa precisiune, apoi declamațiunea poesiei Penesiu Curcanulu de d. Gavrusiu. Toate acelea productiuni fuseră aplaudate de către publiculu adunatu în numeru respectabilu. După cin'a frugală, derésă prin toast pre cătu serioase, pre atătu și inspiratôrie de credință în venitoriu, la unu semnu datu, frumoșele noastre dame, admirate pentru modesti'a lor, fuseră luate în „hora“, după care au urmatu alte dantiuri în ordine improvizatu că în ori-ce petrecere de familie. Or'a două după miezulu nopții puse capetu placutelu petreceri și conversatiuni, la care mai dete nutrementu și coprinsulu celor două telegrame de felicitare venite din partea junimei dela Blasiu.

La ocașiunea această ne ținemu de a noastră datoră că observatori nepartiali, a releva una împregiură de natură delicată. Cunoscută este țierei întregi extraordinari'a rigóre și negrulu prepusu (suspicio), cu care sunt urmarite ori-ce adunări, înșociri, chiaru și simple conveniri seu intalniri ale romanilor în ori-care parte a patriei; ordonantiele ministeriale relative la adunări și în specie la ale romanilor, sunt asemenea de notorietate publică. Era dara lucru firescu, că convenirea junimei și a familiiloru românești se fia anunțată prealabilu la auctoritățile politice locale. Ei, bine, o spunemu cu ôre-si-care mandria și placere, că dñii comite supremu, v. comite și directoru de poliția întemplantă anunțulu junimei noastre nu numai cu bunăvointă și generositate, ci chiaru cu nobile încredere în caracterulu seriosu și în lealitatea românească. Că organu de publicitate multamimu cu tota sinceritatea ânimei noastre pentru această tractare prea demnă de datatoriu, că și de primitoriu.

La Situațiunea politică din afara.

Una parte bună din on. noștri lectori astépta, că se damu și noi locu mai multu politice mari și anume celei externe în colónele noastre. Sunt și de aceia, caroru le place unu diariu tocma și atunci, cându elu se imple numai cu conjecturi (găcături, combinațiuni de ici-colea), care au viétia de 1 di, adesea numai de câte una ôra, că-ci în cea următoră ele disparu. Așteptarea ddloru este legitimă, lips'a de patientia justificată prin grij'a extraordinariă ce însuflă fia-caruia din noi acestea evenimentele epocali, acesta cutremuru în permanentia simțitu la toate poporale Europei. De alta parte noi amu potea asigura pe ori-cine, că pentru o redacțiune ce dispune numai de midiulócele și de spatiulu cumu sunt bună-ôra și a le noastre, nici o lucrare nu este mai usiôra, decâtu a citi câteva diare din atâtea sute, a face din ele escerpte, a combina, conjectura și a predice viitorulu de joi până mai apoi, cu ce scopu? Că se avemu sér'a vreo lectură usiôra înainte de a ne veni somnulu. Noi înse amu crede, că suntemu neasemenatu mai multu datorii publicului nostru, decâtu o simplă distracțiune.

„Dóre-me de tota lumea, dara de mine mi se rupe ânim'a“, este o vechia și prea justă dicatôria românească. Veti conveni domniloru, că în epoc'a și situațiunea actuală se afla puse în joc și cumu amu dice, la loteria fatală, toate bunurile noastre cele mai mari și neprețuite, precumu patri'a, naționalitatea cu limb'a, libertatea individuală și cea publică-politică, averile materiale și spirituale, civilizațiune, cultură, chiaru famili'a, moral'a și religiunea! Cautati bine împregiuru și ne veti da dreptate. Cumu stam acasă la noi? Această este prim'a cestiune imperativă pentru press'a noastră națională. Că se poti da facia cu evenimentele cutremuratôrie externe, trebuie se scim în ce condițiuni ne aflam acasă la noi. Eata deci, pentru-ce damu noi de regula locu mai multu cestiuniloru noastre interne. Le damu cu atătu mai virtosu, că-ci potu veni împregiurari, în care se nu mai avemu timpu a ne ocupa de ele în liniște. Atunci apoi ar fi unu adeveratu desastru pentru noi, că se stam uimiti în faci'a catastrofelor, precumu amu patit'o de es. în 1848 noi și alte câteva popóra.

Acestea premise cu scopu de a ne preciza punctele noastre de plecare, trecemu la situațiunea externă, la evenimentele dilei.

În ce stadiu se afla astadi cestiunea orientală? Nici-unu diariu nu scie se dea răspunsu precisu. „Journal des Debats“ din Paris este unulu din cele mai mari și mai bine informate din tota Franci'a. „Romanulu“ din București, astadi ministeriale, are la dispozițiunea sa cele mai bune informatiuni din man'a antaia. Cu toate acestea éta ce dice R. în primul seu din 1/13 Florariu (Maiu).

București, 1/13 Florariu. Diariulu „Debats“, reproducendu feliuritele sciri, vesele și posomorite, ce aduc telegramele și corespondențiile, dice:

„Noile negocieri sunt cu totul tainice, și nu putem dice nimicu despre densele, supt osenda de a ne espune se amagimu pe cetitorii noștri, seu de a ne înșela pe noi însine prin escesu de optimismu seu de pesimismu“.

Totu astu-feliu suntemu și noi detori se spunemu publiculu, că nu se pôte sci înca de vomu avea ferircia pacii seu durerile resbelului.

Pacea o dorescu toate popórele. Guvernele care se pregatescu cu staruință pentru resbelu sunt două mai cu sêma: guvernulu englesu și guvernulu rusu.

Cestiunea cea mare este:

Voi-va guvernulu rusescu se faca concesii, care potu multumi pe Engliet'a?

Voi-va guvernulu englesu se nu întinda pre multu cererile sale, astu-feliu, în cătu se nu puie pe guvernulu rusescu în trist'a pozițiune de a nu putea s'acorde totu ce i-se cere?“

Din faptele complinite mai nou cunoscemu între altele pe acestea: Marele ambasadoru rusescu Siuvaloff chiamatu de la Londra la St. Petersburg a dusu condițiunile de împaciure ale Angliei, care înse sunt unu mare secretu până astadi în 16 Maiu. Ceea ce se scie este, că de cându a plecatu Siuvaloff, preparatiive bellice se facu în Angli'a și în Russi'a în proporțiuni și mai mari că mai înainte. Guvernulu din Londra trage trupe numărôse din imperiulu Indiei orientale prin marea roșia și canalulu Suez, spre a le opune Russiei. Generalulu Tottleben denumitu comandante supremu la St. Stefano în loculu marelui duce Nicolae chiamatu a casa, nu e în stare se înduplece pe Anglii a'si retrage flott'a dela Constantinopole, cu condițiune că se se retraga și armat'a rusescă dela St. Stefano. Turci'a nu mai voiesce se împlinésca condițiunile de pace și anume se dea cetățile fortificate Siumla, Varn'a și Batum la russi. Revoluțiunea mohamedaniloru din muntii Rhodope contra russiloru și în dosulu lor continuă cu furia. Arnautii belicosi din două districte ocupate de serbi s'au sculat cu arme contra lor. E téma că se voru rescula chiaru și bulgarii ocupați de serbi, din causă că acesita se pórta prea brutalu, nu numai cu turcii, dara și cu bulgarii, cu carii n'au traitu nici-odata bine. Bulgarii egoisti seci, serbii cunoscuți de brutali și rapaci. Imperatul Russiei a scrisu principelui Milanu în termeni gratiosi, laudandu că nici-odata bravur'a serbiloru și prevenindu'i, că érași au se ia parte la o campania nouă alaturea cu russii. Grecii țin cu Anglii și protesta contra încorporării la Bulgari'a nouă a mai multoru ținuturi grecesci (mai dreptu, greco-romaneschi) din Macedoni'a. Russi'a prepara corabii de corsari (Kaperschiffe) cu scopu de a prinde și cufunda mii de corabii comerciale a le Angliei pe toate marile din lume.

Din Romani'a diarele de ocolo ne aduc forte pucine sciri asupra miscariloru de trupe; ceea ce se esplica usioru din sentimentulu și datorință patriotică de a fi cătu se pôte mai discreti asupra secretelorulu absolutu necesare în această crisa nouă. Ceea ce se scie pe alte cali este, că trupe rusesci până în Oltu

*) Actele respective se potu vedé în Blasiu.

si cele romanesci până la Orsiov'a sunt dislocate până in Iaintrulu muntiloru spre Transilvan'a. Acelea dislocari misterioase ar esplica in cătuva nouele mesuri totu asia de misterioase luate la noi de pucine,dile incóce, cu scopu de a se face fortificatiuni passagere pe la passuri si strimtori, spre care scopu au si plecatu cătiva oficiari de geniu. Mai departe nu se scie nimicu si — lucrui érași frescu, nici că se póte sci. De altumentrea locuitorii isi vedu fia-care de necasurile loru intru asteptarea evenimenteloru venitórie.

Orastia, 17 Maiu 1878. In urm'a unei ordinatiuni dela comand'a militare din Sibiu, plecara de aici astadi catra Vulcanu 2 detasiamente de cate 1 suboficieru si 32 de infanteristi, intre cari câte 16 inarmati in pregatintia completa de resbelu si câte 16 cu recuise de pioneri, cu destinatiunea de a fortificá pasurile la Vulcanu si la Surducu. Acolo-i astépta doi locotenenti, cari plecara de aici inca in 12. l. c. cu trenulu la Sibiu, in urm'a unei depesie urgente dela aceeași comanda militara.

Acestea despre cestiunea orientale.

Spurcatulu atentatu comisu asupra imperatului Germaniei a produsu in tóta lumea cea mare urgia si oróre; chiaru si press'a socialistica condamna neconditionatu pe asasinu. Intr'aceea urmarile fatali pentru socialisti nu lipsescu. S'au luat adeca mesuri de arestare contra mai multora, si semena tare, că investigatiunile se voru intinde preste tota Europ'a.

Correspondentie particulare ale „Observatoriului“.

Dela B.-Pest'a avemu una correspondentia din 4 Maiu a. c., care se ocupa cu starea clericiloru de nationalitate romana, internati prin seminariile unguresci rom. catholice. Nu este compusa asia, că se póta fi publicata intréga, macarcă facia cu incriminariile pressei fanatiche care tiene, că archiereii rom. catholici nu magiarisédia barbatesce, ar fi fôrte necesaria publicului una informatiune exacta si authentica despre conditiunile intre care se prepara acei clerici pentru vocatiunea loru. Din correspondentia ce avemu sub ochii nostri, aflamu numai atáta, că dela 1873 de candu clericii romani si ruteni fusera stramutati din convictulu St-a Barbara dela Vien'a la B.-Pesta, in ritulu bisericescu resariteanu nu li se mai dá nici-o instructiune, de si clerici romani sunt 15 si ruteni 8; din contra, sunt siliti a'lu invetia pe alu latiniloru, ba uneori ii punu si la asistatu de „Mus sein“. Pre candu clericii romani se aflá la Vien'a, avea societate de lectura cu biblioteca frumósica si o sumusióra de bani cá fondu, publicá mai totu la doi ani câte-unu opu religiosu din cele mai alese in traductiune romanésca; preste acestea in ritulu resariteanu era esercitati cu atátu mai bine, cu cătu avea escelent'a ocaziune de a'lu practica pe locu acolo in biserica parochiala gr. catholica dela St-a Barbara. In seminariulu centrale dela Budapesta lipsescu tóte acestea conditiiuni. Consecentiele funeste ale acestoru imprejurari sunt la lumin'a dilei.

Din Diecesea Oradei avemu unu respunsu la corespondentia scurta din Nr. 27. In interesulu causei si spre a crutia chiaru si pe dn. corespondente de polemii fôrte neplacute, care s'aru esca de siguru din partea prima a corespondentiei dsale, dupa multa cumpanire, ne vedemu indemnati a omite pe aceea si a da locu numai partiei a dou'a din trena. Cu acésta ocaziune érași ne rogamu, că se ne dedamu cu totii la regul'a cu totulu rationabile: non quis, sed quid, nu cine, ci ce scrie cineva. Reflectamu totu-odata, că nici-o redactiune care tiene la demnitatea sa, nu póte suferi, că chiaru in colónele foiei sale se amble cineva gácindu numele si positiunea corespondentiloru sei, si in acestu punctu nu va cede nici chiaru fortiei. Redactiunea ia singura asupra'si raspunderea pentru totu ce publica, cu exceptiunea unica de ofense pure personale de caracteru strictu privatu, pentru care sunt si remanu responsabili ddni corespondenti, fia-care pe ceea ce afirma. Redactiunea inse nu publica nimicu, pentru care crede că nu póte raspunde in sensulu legiloru de pressa, mai alesu deca legea e clara, éra nu cu intiesurii in doi peri. Asia de eș. a dice cuiva, fia acelu cineva ori-cine in lume: Dá sama de averi publice, de averi comune, pe care le-ai luat in administratiunea ta, necumu se fia ofensa, ea este o datorintia. A raspunde érași: Vino de le vedi, pentru-ce nu vii? Nu este decâtu o simpla justificare prealabile, inpreunata ce e dreptu, cu ceva inputare de indolentia, de care inse póte se se apere ori-cine in terminii cei mai demni. In casulu de facia noi damu locu propriei aparari a dlui corespondente asia cumu e stilisata de dsa, si ne mai permitemu inca numai a reflecta la desbaterile dietali, din 1 et 2 Maiu, din care au potutu vedé capitulu, cleru si tóta lumea, că nu va trece multu, până candu se voru deschide lupte funeste asupra toturor fonduiloru, rom. si gr. catholice, prin comissiuni generali, a caroru infiintare si functionare o propune si cere ministeriulu dela dieta. Atunci apoi se va dice: „Petre Petre, n'ai sciutu se te incingi tu pe tine; acumu vinu altii, carii in locu de a te incege cu cingatória négra séu roșiá, te stringu in curele, de 'ti mai esu ochii din capu, te sugrama cu collariu de otielu, séu de aur, totu atátu, te fereca in cercuri de metalu pe corpulu aprópe despoiatu“. Ne-amu mira fôrte, deca ven. cleru din diecesea Oradei nu ar scí nici macaru atátu, acolo in patri'a lui Kossuth, Bözörményi, Tisza si altii unu legionu, că planulu de secularizare este preparatu cu cătiva ani mai inainte de acésta, si inca asia, că nu numai dominie, ci si tóte fondurile se se ia definitivu din manile clerului cu ajutoriulu axiomei ce tiene: Accessorium sequitur suum principale, adeca pe romanesce respicatu: Fundatiunile diverse facute de archierei, se tragu totu numai din veniturile bunuriloru donate clerului din averea statului de către regi, incependu dela primul rege; prin urmare ele trebuie se se întórca

érași la statu, care apoi prin legislativ'a sa va vota la toti plati fixe, cá la ori-cari alti functionari ai statului. Asia se esplica axiom'a Biserica libera in statu liberu (ce satira amara). Acésta in fine, se pare a fi definitiunea ce se dá autonomiei eclesiastice catholice, cu care se facu atáta sgomotu in anii 1870—1871, pentru-cá dupa aceea se adórma cu totulu, séu — deca mai voiti, se se prefaca in mechanismu de magiarisare.

Cu acestea ne caută se damu respunsu inca si la alte doue scrisori venite din acea diecesee nefericita, administrata in modu asia de misteriosu, aruncata de valuri cá o luntrisióra aprópe deschiaeta. Si acumu se urmédie apologi'a susu atinsa.

„Altu moritoriu preotu din provincia n'a vediutu in veci neci n'a cetitu cumu se cade in carti, in cartile foundationali diecesane; macaru cá noi, preotii satu-marieni cari ne interesamu de cause publice si cari conveniramu numerosi de la scirea scurta incóce, asie ceva n'amu cetitu; éra apoi deca dvóstra celu din Oradea, sunteti capitulariu ori fiscalu, nu sunteti competenti se dati lectiune clerului, se nu bata in canonici cá in tóca, se nu scria si strige fara documentu, se nu fia servili etc., ci sunteti detori a ne da in locu de scire scurta, scire mai lunga, in locu de a mistificá, a luminá publiculu diecesanu interesatu, macaru cu unu comunicatu in publicitate despre statulu quo alu fonduriloru diecesane proprie clerului, despre cari inse proprietariulu nu scie alta, de cătu ce se aude si vorbesce; deci macaru atáta este obligatu cavalescesce capitulu si advocatulu diecesei; se nu i se impute onorariulu ce'i dá diecesea matre pe fiacare anu.

Se dice mai de parte: preotii nostri au curagiu candu scaunulu e in vacantia; si are adeveru; inse si asia ceva a avea curagiu câte odata pentru interesulu publicu macaru in tempuri de vacantia se dice plus facia cu dvóstra, cari fia scaunulu golu, fia scaunulu plinu, in locu se ni dati socotéla publica detorita, nu sciti alta corinda, de cătu a tupili si a improscá câte cu o scire scurta officiosa.

Ce atinge curagiulu clerului oradanu, extra: reflectamu la paginile publice Gazetta, Concordia, Federatiunea, Albin'a si Famili'a etc. si câte: doruri de sinode si consistorie plenarie macaru au resunatu in desierto, din dieces'a oradana! Intra repausatulu Olteanu a fostu interpellatu solemn in consistoriu plenariu, cerendu clerulu prin gur'a d. ases. Sarkadi mai multa lumina, ori mai bine, cá lumin'a fonduriloru diecesane se nu se puna sub obrocu, ipsissima verba; ci clerulu pururea a tocatu la urechi'a surdului.

Altcumu până la revedere me subscriu alu dvóstre neci altcumu facatoriu.

Mórtea lui Socrate.

Convenindu intr'una din dilele trecute la o preambulare cu unu cunoscutu bunu si vorbindu despre mai multe lucruri, in specie de interesu scolastecu, fiindu-cá si noi mai tienemu la vechi'a dicala: „Nauta de ventis, de bobus narrat arator“ — imi dise in cele din urma: „Eu am auditu vorbindu-se multe si multu de Socrate, cutare intieptu din lumea vechia, — de form'a lui de invetiare, carea siapastratu până astadi numirea de „forma socrateca“; am mai auditu — continua cunoscutulu meu — că Socrate mai pre urma, a beutu cicuta; dar' eu nu pricepu nimicu din aceste. Te rogu dreptu aceea, dá-mi decumva poti unele desluciri despre acelu barbatu „mare“ — precum i dicu — alu anticitatiei, cá-ci sum fôrte curiosu a scí ceva despre dinsulu. Frate! i-replicai, pentru de a primí unu respunsu satisfactoriu la acésta intrebare, ar' trebui se consulti pre cutare filosofu „de profesiune“; apoi scii — că eu nu m'am ocupatu — cumu se dice — cu de adinsulu — cu filosofi'a. Urmá o pauza in convorbire. — „Cu tóte acestea“ — i disei, deca esti fôrte curiosu de cele intrebate, până candu ai pote conveni cu unu filosofu, cari pre la noi se preambila cam rar, Ti promitu, a Ti comunicá — in „Observatoriulu“ — ceea ce sci eu despre Socrate si anume modulu mortiei lui, la care se reduce — pare mi-se — dical'a: Socrate bé cicut'a') fôra inse cá prin acésta se facu superflua — deslucirea din ver o parte mai competenta, intielegu — de la yer'unu filosofu.

Éca genes'a lucrarei de facia! Asia dara la lucru de buna voia! Adeca: se scriu ce sci despre mórtea lui Socrate. Dar' fiindu-cá cine móre, a trebuitu se se si nasca si se traiésca imi iau voi'a a premita câte-va date biografice despre Socrate?).

Socrate a traitu in Aten'a cam pre la a. 471—469 n. de Christosu. Tatalu seu — cu numele Sophroniscu — a fostu de profesiune sculptoru, ér' mam'a sa — Phaenarete — mósia. Parentii miculu Socrate voia a face din dinsulu sculptoru. Se vede că parintii si pe atunci tieneau la datin'a, carea si pana astadi inca nu e stinsa din poporulu de róndu, de si se combate pe tóte caile si cu tóte midiulócele iertate, că adeca: cu ce a traitu tatalu meu, si mosiulu meu, va traí si fiulu meu. — Dar' baiatulu areta inca din cele mai crude tineretie o aplecare deosebita spre filosofia, carea — pre cătu sci eu — este: „Cunoscenti'a lucruriloru in causele loru ultime si mai inalte“ (Cognitio rerum per ultimas et altissimas causas). Că ar fi cunoscutu si auditu Socrate pre filosofii Anaxagor'a si Archelau si că mai tardiu ar fi convenitu cu Parmenide nu suferi mare indoiéla, cu deosebire convenirea lui cu filosofulu Parmenide o amintesce Platone — celu mai mare si mai renumitu discipulu — alu seu. — Facut'a Socrate — cá june si trei campanii — (la Potidäa, Delium si

1) Rom. Cucuta, nemt. Schierling. Anume Cicuta virosa, fôrte veninósa.

2) Dr. Albert Stöckl's Lehrbuch der Geschichte der Philosophie. Pag. 75—76.

Amphipole); inse cu tóte acestea n'a voitu se porte functiuni de statu, de óra ce elu crediu-se că chiamarea lui cea adeverata aru fi — educatiunea seu crescerea junimei. Dar' elu nu se imbiá nimenui de invetiatoriu, ci permitea ori-si cui se participe, la invetiaturu lui. Tóta tienut'a lui a trebuitu se contribue spre a'lu face o persóna pre cătu de sympathica, pre atátu de celebra. Esteriorulu seu arata o miseria si unu modu de vietia simplu si aspru; in tóta figur'a si tienut'a corpului seu, in circumspectiunea s'a batutoria la ochi, in modulu seu de amblare — oprindu-se adese-ori in mersulu seu, dicu: in tóte acestea se aflá ceva neindatinatu. Principiulu lui de vietia éra: a avé lipse pucine. Asiá atrase elu la sine prin demnitatea si umanitatea spiritului seu o multime de juni si barbati dintre cei mai destinsi din Aten'a. Ma spunu, că si barbati de statu nu se rusnau a se numerá intre discipulii intieptului Socrate. Pre acésti a i invetiá densulu amblandu pre strade intr'unu modu de totu practecu: punendu-li adeca intrebări despre deosebite lucruri, la cari invetiacei aveau se raspunda dintr' a le sale, adeca a aflá insii adeverulu. Acésta e form'a socrateca numita si erotemateca (dela grecesculu ἐρωτηματικός = intrebatoriu) si si euristica (dela gr. εὐρίσχω = afflu).

Destulu, cá prin invetiaturile sale, cari tóte tien-teau a formá din concetatiunii sei ómeni precátu se póte de morali, isi atrase — Socrate — la adinci betranetie invidia unei partide — numita democrateca; carea ilu acusá in cele din urmă prin gur'a unui cetatienu — Meletu — secundatu de Anytu si Lykon. Semburele acusei a fostu, că Socrate nu crede in dieii statului, că corumpetenerimea. Betranulu invetiatoriu se aperiá insusi intr'o vorbire epocala, cunoscuta până asta-di sub numele de: Apologi'a lui Socrate; inse fu condamnatu — la mórte prin veninu. — „Socrate bé cicut'a!“ — Densulu se supuse acéstei sentintie, fôra inse de a'si calca pre conscientia, precum se póte vedé din impregiurările ultime ale vietiei sale in prinsóre, despre cari — dara voiu a vorbi (pre urma unui autoru germanu) mai pre largu.

(Va urma).

Cursulu monetelor in val. austr.

Vienna, 17 Maiu.

Galbinii imperat. de aur	fl.	5.72 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.72 „
Imperialu rusescu	„	9.80 „
Moneta germana de 20 marce	„	12.46 „
Sovereigns englesi	„	12.— „
Lira turcésca	„	11.20 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	105.30 „

12

Tiparitari mai nóue

pentru procedur'a bagateleloru:

* Protocóle pentru actiuni	cont. cu 50 cr.
* Indice	„ 50 „
* Diuariu despre termine	„ 50 „
* Protocóle pentru predarea baniloru de pedepse la cass'a comun.	„ 50 „
Citatiuni	„ 40 „
* Filere de inmanuare	„ 40 „
Sententie	„ 40 „
Protocolu de impaciuire	„ 40 „

Manualu asupra procedurii in causele

mai menunte procesuali civile (Art. de lege XXII. 1877), scrisu pe sem'a poporului romanu de Iosifu Popu	bros.	„ 80 „
incl. trimiteria cu posta	„	„ 90 „

* Certificatu comunalu de vite (Községi marhaigazolvány)

cont.	„ 45 „
* Fói'a cartii funduarie a proprietariulu de vite	„ 50 „
* Conspectu sum. alu starei viteloru	„ 50 „
* Conspectu despre starea sanitara a viteloru	„ 40 „

* Cól'a catastrale de posesiune

Conspectulu solviriloru de contributiune	„ 40 „
* Conserierea casului de mórte	„ 40 „

A. pentru judecatorii	„ 40 „
B. „ officile orfanale	„ 40 „

† Aratarea despre pagubé elementari	„ 50 „
Form. A. si B.	„ 50 „

se afla de vendiare

la W. Krafft in Sibiu.

* in 3 limbi; † unguresce si nemtiesce.

Sz. 979. pres.

Concursu.

In tenórea art. de lege XIV. din an. 1876 consiliulu municipale alu comitatului Fagarasiu in siedinti'a sa tienuta in 3 Octombrie 1877 au decisu infiintarea a douo cercuri medicale in tractulu Branului si anume: unulu alu Branului, in carele suntu confederate comunele Branului superioare, Branului inferioare si Tohanulu nou, cu 9492 suflete, cu locuintia in Branulu inferioare; celalaltu alu Zernesciloru, in carele suntu confederate comunele Poian'a-Merului, Zernesci, Tohanulu vechiu, Olbacu, Cientiari si Vladeni cu 11484 suflete cu locuintia in Zernesci.

Spre ocuparea ver-unui din acestea posturi, pentru cari s'au sistemisatu cate unu salariu anuale de 300 fl. — se eschide prin acésta concursu pana in 10 Iuniu a. c.

Concursele instruite in intiesulu §-lui 74 art. de lege XVIII. 1871 se voru inainta la subscrisulu oficiu pretorialu pana la diu'a mai susu determinata.

Pretur'a Branului.

Branu, in 5 Maiu 1878.

(24) 2—3

Tipariulu lui W. Krafft in Sibiu.